

PhDr. Eliška Králová, Státní archiv Litoměřice, pobočka Most

Ing. Svatopluk Havrлік, soudní znalec v oboru hornictví, Teplice

Z historie hlubinných dolů

Aus der Historie der Tiefbaugruben

Der Artikel ergänzt das Mosaik der im nordböhmischen Braunkohlenrevier gewinnenden Tiefbaugruben

Из истории подземных горных выработок - угольных шахт

Авторы статьи дополняют мозаику шахт, осуществляющих в прошлом добычу угля в Северочешском бурогольном бассейне.

From the history of underground mines

The paper complements mosaic of underground mines exploited in Northern Bohemia Coal Basin.

Z historie hlubinných dolů

Článek doplňuje mozaiku hlubinných dolů, těžících v Severočeském hnědouhelném revíru

Zapomenutý důl v Hrbovicích

Zapomenutým dolem je hlubinný důl Asta u Hrbovic, který nebyl v době zpracování jednotné důlní mapové dokumentace SHR v roce 1989 dohledán.

Těžil v katastru obce Český Újezd ve východní části dobývacího prostoru Chabařovice. Dolové pole tvořily dolové míry Florian a Lorenz v lalokovitém výběžku hnědouhelné sedimentace (obr. 1). Uhelná sloj nižší kvality a ve svrchní části přeměněná na oxyhumolity, byla těžitelná pouze v lokálních depresích. Dosahovala mocnosti 5 m při nadloží 4 až 6 m.

Rozsah těžebního pole je dán plochou důlních měř Florian a Lorenz. Přesný rozsah dobývek, nebo pokusů o dobývání, se nezachoval. Jediným dokladem je snadno přehlédnutelný zákres na průsvitném papíře se směrem a ústím štoly a zákresem výdušné jámy na rozmezí katastrálních území Český Újezd, Hrbovice a Předlice v okr. Ústí n. L (obr. 2). V popisované ploše s největší pravděpodobností nedošlo k dobývání ložiska. Hornické práce byly zastoupeny pouze úvodním důlním dílem (štolou délky cca 260 m). Na povrchu nejsou známky bodových propadlin ani výrazné poklesové kotliny, což v podmínkách mělce uložené sloje je zákonité (obr. 3).

Podklady zmiňující se o existenci dolu

- zákres dolových měř, ústí a směr štoly včetně výdušné jámy v měřítku 1: 2880
- státní katastrální mapa se zákresem dolových měř v oblasti Hrbovic 1 : 2880
- výpisy z úředních zápisů OBÚ (RBÚ)
- zachovaly se pilíře báňské stavby (třídícího zařízení)

Příloha 3 Foto zbytků báňské stavby – pilířů třídícího zařízení

Z těchto podkladů vyplývá, že hlubinný důl otevřený štolou, prováděl těžbu v rozmezí let 1920 – 1935 v ploše dolových měr, které byly ověřeny dvojicí průzkumných šachtic a vrtů.

Podle katastrálních map je možné určit i souřadnice ústí štoly Asta a výdušné jámy.

Štola ASTA

X	974 850	(odečteno z mapy)
Y	765 276	(odečteno z mapy)

Výdušná jáma ASTA

X	974 774	(odečteno z mapy)
Y	765 235	(odečteno z mapy)

Způsob likvidace úvodních důlních důl není jednoznačně znám.

Důl Asta (dříve Anna) časem upadl v zapomnění, o čemž svědčí i ta skutečnost, že se nedostal do evidence těžících dolů v SHD. Přesto zůstaly zachovány důkazové materiály, na základě kterých je možno důl v terénu objektivizovat (obr. 4).

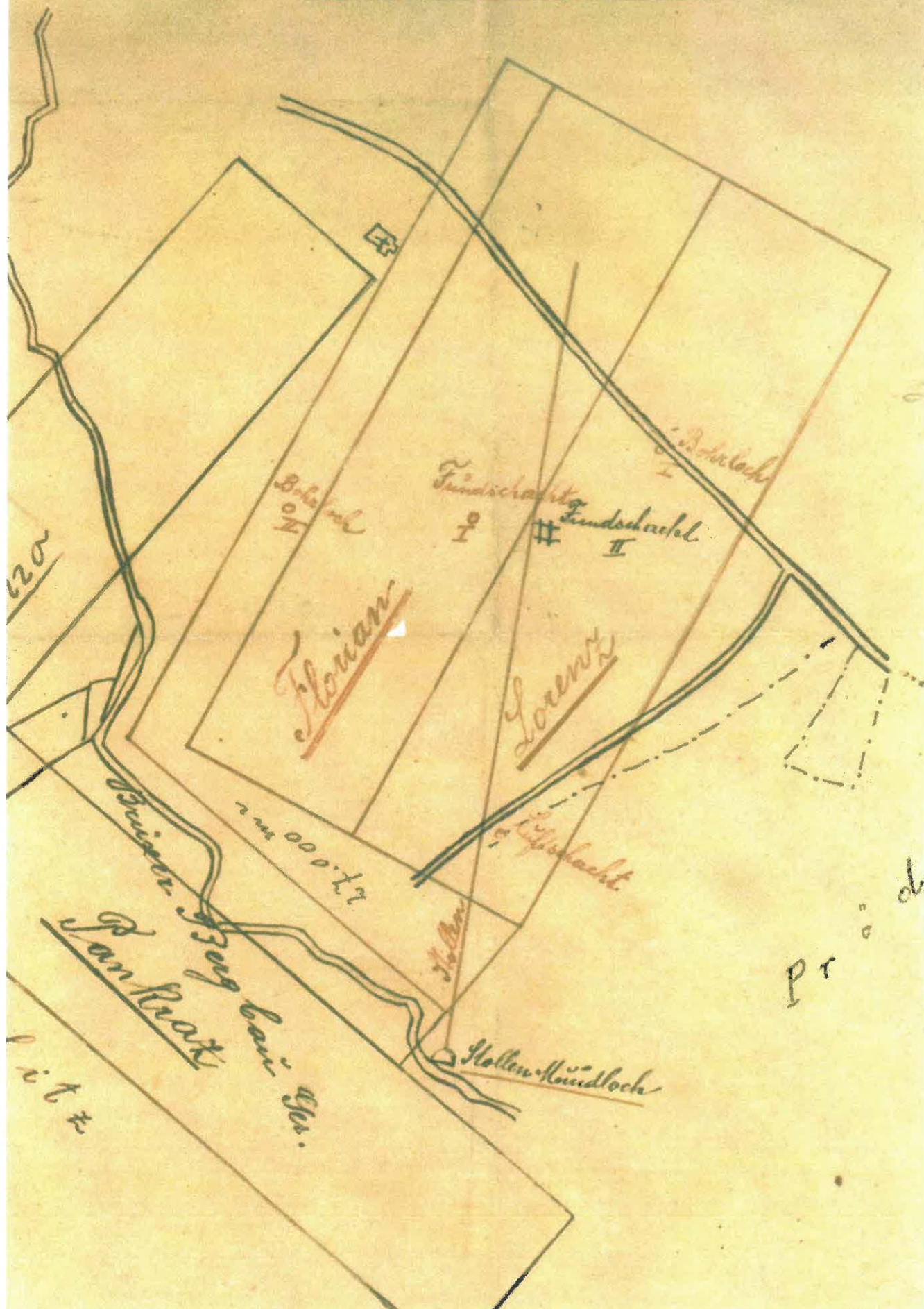
Příspěvek nepotřebuje žádný závěr, pouze zaevidování v důlně mapové dokumentaci a archivování zjištěných skutečností (obr. 5).

Pozn.: Článek doplňuje mozaiku hlubinných těžících dolů v SHD, jejíž existence nebyla dosud přesněji specifikována.

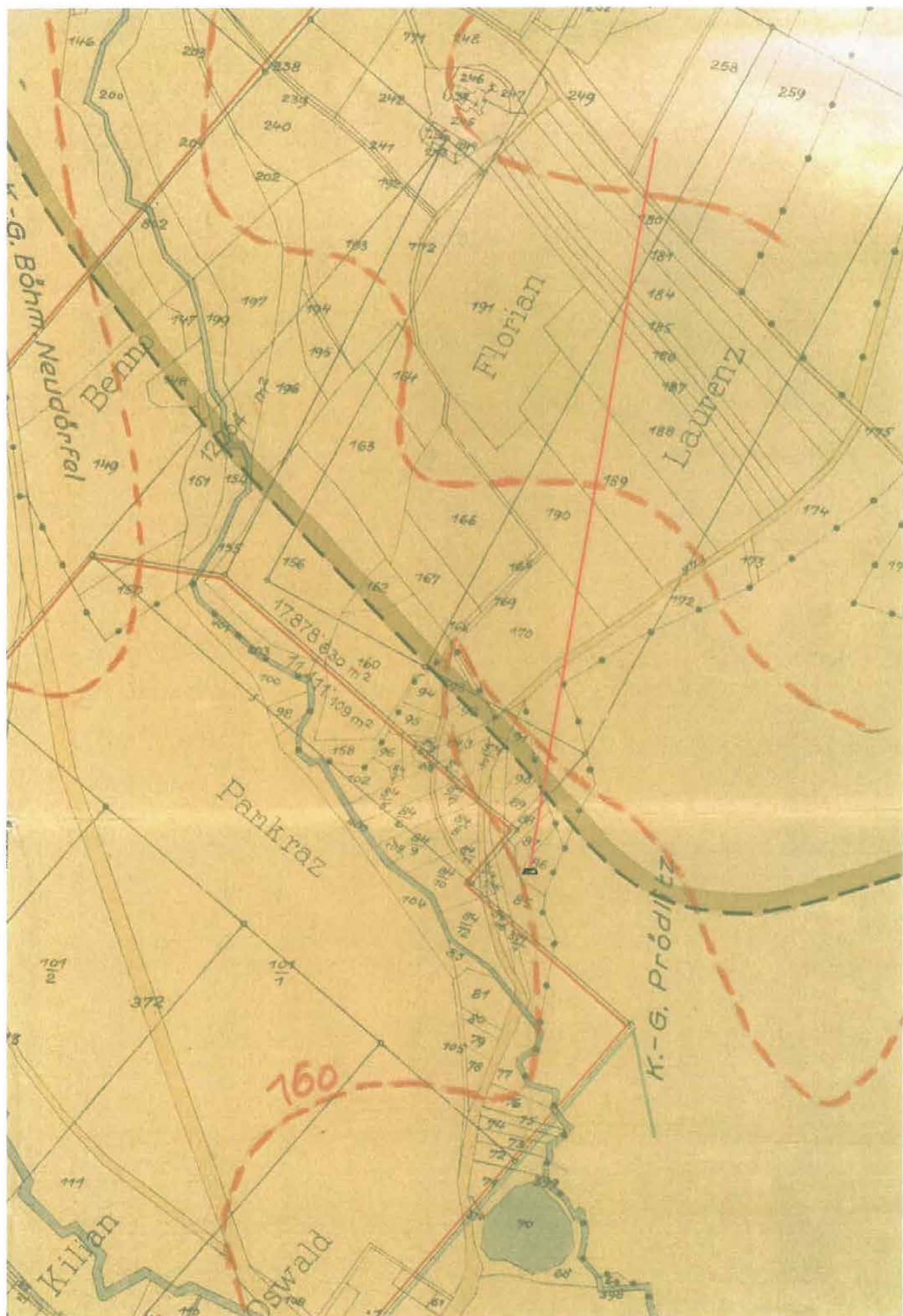
Literatura

- Historický přehled důlních závodů v ČSSR, II. část, Hornický ústav ČSAV v Praze
- Státní archiv v Litoměřicích, archivní zápisy RBÚ (OBÚ)
- Státní archiv v Litoměřicích, základní důlní mapy a mapy důlních měr

Maastab 1: 2880.

*Obr. 1 Zákres štoly Asta, výdušné jámy, průzkumných šachtic a vrtů v důlních mírách
Florián a Lorenz 1 : 2880*

Obr. 2 Katastrální mapa Českého Újezdu s dolovými mírami Florian a Lorenz 1 : 2880

Důl ASTA v Hrbovicích

Důl se nacházel severně od vesnice Hrbovice, východně od kostela Sv. Vavřince (Laurenzikirche). Plocha dolového pole obsahuje 2 důlní míry Florian a Laurenci (Vavřinec) a velký přebytek. Jeho majitelkou byla Anna Šedivá z Ústí nad Labem, podle níž se důl zpočátku jmenoval Anna.

Odpovědným závodním ohlášen RBÚ Teplice ing. Jan Chour z Ústí.

Jako den zahájení provozu je uveden na dotazníku RBÚ 24.9.1935. 22.10.1935 byl důl přejmenován na Asta.

V prosinci 1935 se uvádí 7 dělníků (2 havíři, 1 tesař a 4 nádeníci), byly provedeny 2 vrty, podle nichž je uhelná sloj mocná 3 metry, nadloží průměrně 12 metrů.

Nejdříve byla vyhloubena jáma (22.9.1935 – na parcele č. 170), která by v budoucnu měla sloužit jako větrná (hloubka 19 metrů, rozměry 0,90 x 2,50 m), vystrojena dřevěnými věnci a zapažením.

16.12.1935 se započalo s hloubením budoucí těžní jámy (k.ú. 172 Český Újezd), výstroj dřevěnými kulatinami na srub, rozměr 1,50 x 2,50 m.

Do jámy se lezlo po žebříku, hlína se vytahovala lopatou na povrch, později ručním těžním vrátkem.

K osvětlení sloužily 2 karbidové lampy, pracuje se v ranní a odpolední směně, v noci stálý hlídač.

Na uvedených dol. mírách se těžilo už dříve, a to štolou, jejíž ústí bylo na pozemku Spolku pro chemickou a hutní výrobu v Ústí – č. katastru 85 v Hrbovicích

V roce 1936 ústí štol bylo již zavaleno, majitelka zamýšlela štolu znovu otevřít a zřídit zde těžní a třídící zařízení.

Na dole se pracovalo v září od 23. – 30.9.1935 (hloubení zkoumací šachtičky), v listopadu se prováděly vrtací práce (4 dny).

Práce přerušeny v říjnu, listopadu, prosinci.

4.1.1936 se započalo s pravidelným provozem, 27.1. práce zastaveny.

12.10.1936 – opět zahájen provoz – pouze průzkumné práce, nikoli normální provoz.

9.dubna 1936 při prohlídce Báňského inspektorátu v Mostě zjištěno, že na dole se vůbec nepracuje, povrchové zařízení bylo úplně odstraněno a větrná jáma zasypána. Těžná jáma opatřena krytem, který byl částečně stržen. Bylo nařízeno těžní jámu bezpečně zajistit a přístup k ní zakázat výstražnou tabulkou.

Majitelka nevyplatila dělníkům mzdy, nezajistila zasypání jámy a odcestovala neznámo kam. Další provoz dolu zastaven pro nedostatek fin. prostředků. Plat neobdržel ani závodní ing. Chour a proto 10.4.1936 rezignoval na svou funkci.

6.10.1936 znovu nahlášen ing. Chour jako závodní Annou Šedivou, t.č. ve Strakonicih.

Na dole se patrně nikdy netěžilo, čemuž ale odporuje stížnost Eduarda Brosche, rolníka z Českého Újezda, který si dne 13.1.1937 stěžuje na propadliny, které se mu objevují na poli (hloubka 1 m, průměr 1,5 m) jako důsledek důlního provozu na dole Asta v posledních 4 měsících. Ve své stížnosti dále uvádí, že v dole se pracuje ve 2 směnách (2 muži na povrchu a 3-4 zaměstnanci v dole). Uhlí se dopravuje ručními vozíky a koňskými potahy.

Prameny: RBÚ Teplice kt 264, 312

OBÚ Duchcov kt 48

V roce 1908 se uvádí jako majitel dol. měr Florian a Laurenci i dolů téhož jména Friedrich Pieschel. Štola už byla zavalená, větrná jáma se nacházela pouze několik kroků od používané cesty a byla nedostatečně zajištěna pouze chatrnými prkny. RBÚ v Teplicích – Šanově svým výnosem přikázal majiteli udržovat důl v bezpečném stavu a žádal po obecním úřadě v Hrbovicích sdělení, zda byl jeho příkaz splněn. Obec sděluje, že majitel (který mimochodem obci není znám) se o bezpečnost vůbec nestará, naopak obec musela nechat větrnou jámu na parcele č. 171 ležící hned vedle cesty (parcely č. 773) opakovaně zakrývat, čímž jí vznikly náklady ve výši 8,80 Kč. Žádá tedy RBÚ o sdělení adresy majitele k vymáhání pohledávky.

Prameny: RBÚ Teplice kt 281

Obr. 5 Zákres zjištěné situace do map BPT - rozsah hornické činnosti 1 : 5000

Ing. Pavel Beran

Hornické muzeum KRÁSNO (areál cínového dolu Vilém)

Hornické muzeum Krásno je pobočkou Okresního muzea Sokolov. Její činnost navazuje na dlouholeté tradice muzejnictví v Krásně a především zajišťuje trvalou připomínku tisícileté těžby cínu ve zdejších revíru. Poslední vozík cíno-wolframové rudy byl z dolu Stannum vyvezen v lednu roku 1991.

Muzeum je situováno na místě středověkého cínového dolu na žilném systému Gellnauer. Zprovozněný objekt muzea se nachází v areálu cínového dolu Vilém, kde jsou zachovány i další budovy jako těžní věž a těžní budova dolu, strojovna, vrátnice a stavba jedné z nejstarších trafostanic na našem území.

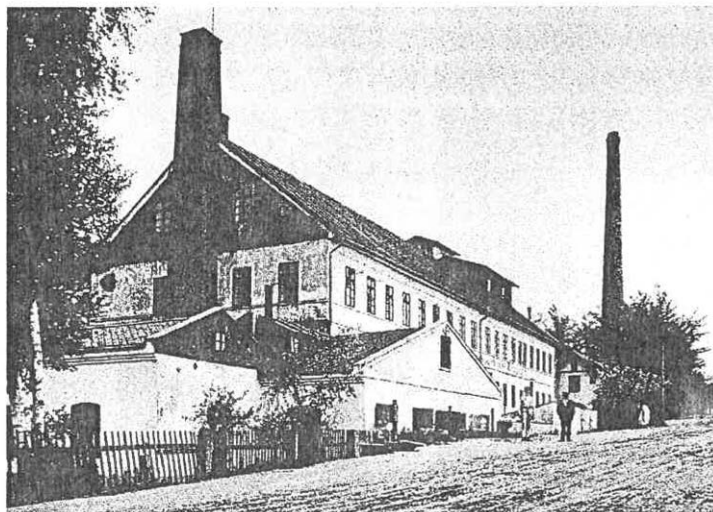
Vlastní hlavní budova současného muzea sloužila v 18. a v 19. století jako úpravna cínových rud poháněná vodními koly umístěnými ve sklepích objektu. Odtud byla energie rozváděna pomocí transmisí po celém objektu. Původní poslání objektu je značně setřeno (zachovány jsou komory pro vodní kola, náhon, základy přilehlých objektů apod.) pozdějšími přestavbami a využitím objektu, který sloužil mimo jiné jako tělocvična, kulturní dům a jídelna rudných dolů a navíc poměrně dlouhé období chátral nevyužitý.

V roce 1994 byly na objektu zahájeny opravy, které byly ukončeny v roce 1998. Expozice byla slavnostně otevřena dne 5. září 1998 u příležitosti 2. setkání hornických měst a obcí České republiky, které se konalo právě v Krásně. Tato budova slouží jako hlavní objekt hornického muzea v přírodě, které zde postupně vyrůstá na ploše několika hektarů. Rekonstrukcí v posledních letech rovněž prošla šachetní budova a těžní věž dolu Vilém, která je upravena přibližně do podoby z období 2. světové války, a obě jsou veřejnosti rovněž zpřístupněny. V letošním roce byl zrestaurován těžní elektrický stroj Siemens z roku 1942, který je osazen ve strojovně dolu. V objektu jedné z nejstarších trafostanic v českých zemích budou umístěny v roce 2001 další hornické expozice. Vlastní muzeum je doplněno řadou pozůstatků po těžbě a zpracování rud ve svém okolí, které budou zpřístupněny od objektu muzea systémem naučných stezek a chodníků v rámci ohrazeného areálu i mimo něj. V oploceném areálu dolu Vilém budou umístěna i technická zařízení sloužící k těžbě a úpravě rud.

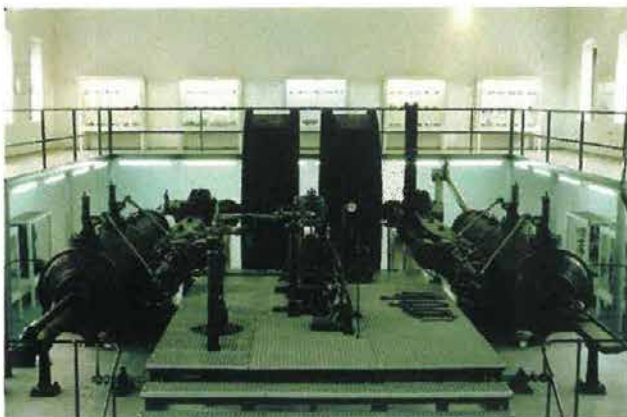
V objektu muzea je rovněž umístěn, jako hlavní exponát, unikátní těžní parní stroj z dolu Marie z roku 1897 a expozice k jeho transferu z Královského Poříčí. Stroj je umístěn v expozici tak, že si návštěvníci mohou prohlédnout tento technický skvost doslova ze všech stran. Dále je zde ve stručnosti prezentována historie těžby rud a uhlí. Zvláštní pozornost si zaslouží mineralogie a geologie Slavkovského lesa, neboť zdejší ložiska patří mineralogicky k nejbohatším lokalitám na světě. Výjimečné postavení mezi hornickými památkami zdejšího revíru má středověký důl Jeroným v Čisté, který je rovněž v expozici prezentován. Je zachován v původní podobě z 16. století a důlní prostory nejsou postižené pozdější těžbou. Ojedinelá je i expozice velkých rudních ložisek Českého masívu těžených po 2. světové válce, která je symbolicky umístěna na místě bývalého největšího těžebního závodu Rudných dolů Příbram, s.p. - dolu Stannum Horní Slavkov. Celá expozice je dlouhodobě ve výstavbě a je stále doplňována především o další hornické technologie a těžební zařízení, takže návštěvník zde může objevit vždy něco nového.

Otevírací doba:

Sezónně od 1.6. do 30.9., úterý – neděle, 9.00 - 16.00 hodin, zavírací den pondělí. Od 1.10. do 31.5., pondělí - pátek, 9.00 -15.00 hodin, zavírací dny sobota a neděle (vždy je nutné zvonit na správce, lépe je objednat se předem na telefonním čísle 0168/688740 nebo 0168/623930. Předem objednané a ze strany muzea potvrzené návštěvy mohou navštívit expozici i mimo běžnou otevírací dobu).

*Budova muzea v původní podobě ve 20. letech 20. stol.
(archiv Okresního muzea Sokolov)*

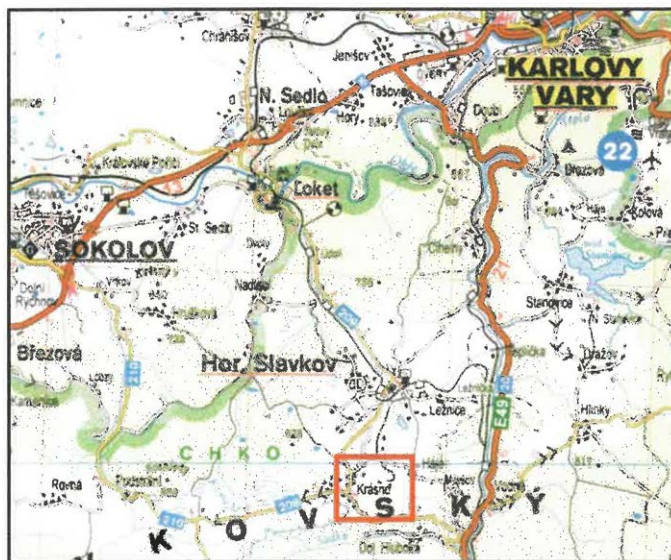
Těžní parní stroj z dolu Marie z roku 1897 v expozici hornického muzea (2000, foto P. Beran)

Elektrický těžní stroj Siemens z roku 1942 ve strojovně dolu Vilém (2000, foto P. Beran)

Šachetní budova s těžní věží dolu Vilém (2000, foto P. Beran)

Mapa s vyznačením polohy muzea

Ing. Miroslav Fojtík, ředitel Hornického muzea v Ostravě

Zatraktivnění Hornického muzea OKD Ostrava

Hornické muzeum OKD vzniklo v roce 1987 na dole Anselm po mnohaletém úsilí několika nadšenců bojujících za zachování ostravské hornické historie. Důl byl po ukončení těžby uhlí v roce 1991 a po částečných úpravách otevřen pro veřejnost v roce 1994 (obr. 1). Od samých začátků vzniku muzea jeho zakladatelé počítali vždy s tím, že hornické muzeum musí předvádět práci horníka nejen v expozicích na povrchu, ale také přímo v dole na skutečných pracovištích.

Původní úvahy o otevření starého důlního patra v hloubce 75 m pod povrchem se však ukázaly ekonomicky i technicky naprosto nereálné. Proto po usilovném zkoumání starých důlních map bylo v nových projektech využito pro důlní expozici původní štolové patro, které na vrchu Landeku vzniklo po dobývání slojí František a Albert v letech 1830 – 1870. Postupně byly v projektech dalšího rozšiřování důlních expozic spojeny prostory bývalého štolového patra překopně s upravenou jámou Anselm 1. Do jámového stvolu se nyní vrací zpět i původní zařízení s těžními klecemi pro fárání návštěvníků z povrchu přímo do dolu. Všechny důlní stroje a zařízení budou postupně předváděny v pohybu. Realizace těchto jedinečných projektů maximálně zatraktivňuje muzeum pro veřejnost.

Přes uvedené skutečnosti zůstává však obecně slovo muzeum pro řadu mladých lidí čím dál více zařízením krajně nepřitažlivým. Představa muzejních vitrín se zaprášenými exponáty v době kvalitních naučných televizních programů je pro ně mnohdy zařízením téměř odpuzujícím. Současný obecný pokles návštěvnosti hradů, galerií i obecných muzeí je toho jen dokladem. Ve světě naopak stále narůstá návštěvnost technických muzeí, která jsou současně spojena s možností širšího využití návštěvníků vedle samotné prohlídky muzejních expozic.

Zřízení hornického muzea na dole Anselm (Urx), v těsné blízkosti svahů Národní přírodní památky vrchu Landek nad soutokem řek Odry a Ostravice, je pro širší využití občanů města jako stvořené. Rozsáhlé plochy lesních porostů kolem řeky Odry o rozloze větší jak 130 ha dává prostor pro vznik městské relaxační zóny, která nemá v republice obdobu. Obecný trend využívání volného času ve světě totiž spočívá ve vytváření celodenního využití všech návštěvníků.

V roce 1998 zpřístupnil Klub přátel Hornického muzea za finančního přispění Ministerstva životního prostředí České republiky a Nadace LANDEK Ostrava nejzajímavější část naučné geologické stezky s unikátními výchozy uhelných slojí. Zároveň zahájil stavbu rozsáhlého dětského areálu v Hornickém muzeu.

Na základě těchto skutečností a pod vlivem zvýšeného zájmu o oblast Landeku a Hornické muzeum, zpracovala Nadace Landek Ostrava spolu s Klubem přátel Hornického muzea program „Revitalizace Národní přírodní památky Landek“, jehož cílem je jednak maximální obnova původního biosystému lokality, jednak oživení její návštěvnosti a vytvoření přírodní klidové, odpočinkové a naučné oblasti přírodovědné, historické, geologické a archeologické. Spojení Národní přírodní památky Landek a areálu Hornického muzea OKD v Ostravě je ideální možností pro uskutečnění tohoto záměru.

Další rozvoj muzea

Zachováním většiny původních provozních budov bývalého důlního podniku a otevřením velké části jeho podzemí na starém štolovém patře, byly již od vzniku muzea vytvořeny podmínky pro předvádění simulované ukázky celosměnové činnosti horníka. Je snahou po opravě všech budov vést celou návštěvní trasu tak, jak v minulosti přicházel horník na směnu. S jeho průchodem přes známkovnu, s ukázkou řetězkových šaten, sprchovny, cechovny, lampovny a maskovny až po jeho sfárání klecí na štolové patro dolu. Zde pak je prezentována jeho práce na skutečných čelbách chodeb a rubáních se spuštěním dobývacích mechanismů za plného provozu.

V současné době začíná prohlídka videoprodukcí v budově bývalého ředitelství, kde každá z jeho místností prezentuje historii jednotlivých hornických profesí. Je zde ukázán vývoj ražení, hloubení, dobývání, větrání, osvětlování dolu i báňského záchranářství.

Hornické muzeum, jako jediné v Ostravě, prezentuje také historii osídlení města od doby kamenné až do dneška. Expozice historie Landeku byla sestavena ve spolupráci s archeologickým ústavem Brno. Ten se také podílel na výstavbě velké makety sídliště lovců mamutů, vybudované na stráni nad muzeem.

Nejatraktivnější část každého hornického muzea představují vždy ukázky důlních pracovišť (obr. 2). Odkrytí původních štol v podzemí Landeku ve slojích Albert a František dává muzeu možnost zahajovat prohlídku v autentických hornických dílech v karbonských horninách. Na prohlídkovou trasu v původních štolách časově navazuje simulovaný prostor s chodbami v dřevěné výztuži, který dokumentuje způsob ražení a dobývání v polovině tohoto století. Porub s ručním dobýváním v ležmé sloji, s unikátním brázdícím strojem a s nářasnými žlaby, představuje historický způsob dobývání uhlí používaný v celém našem revíru do padesátých let.

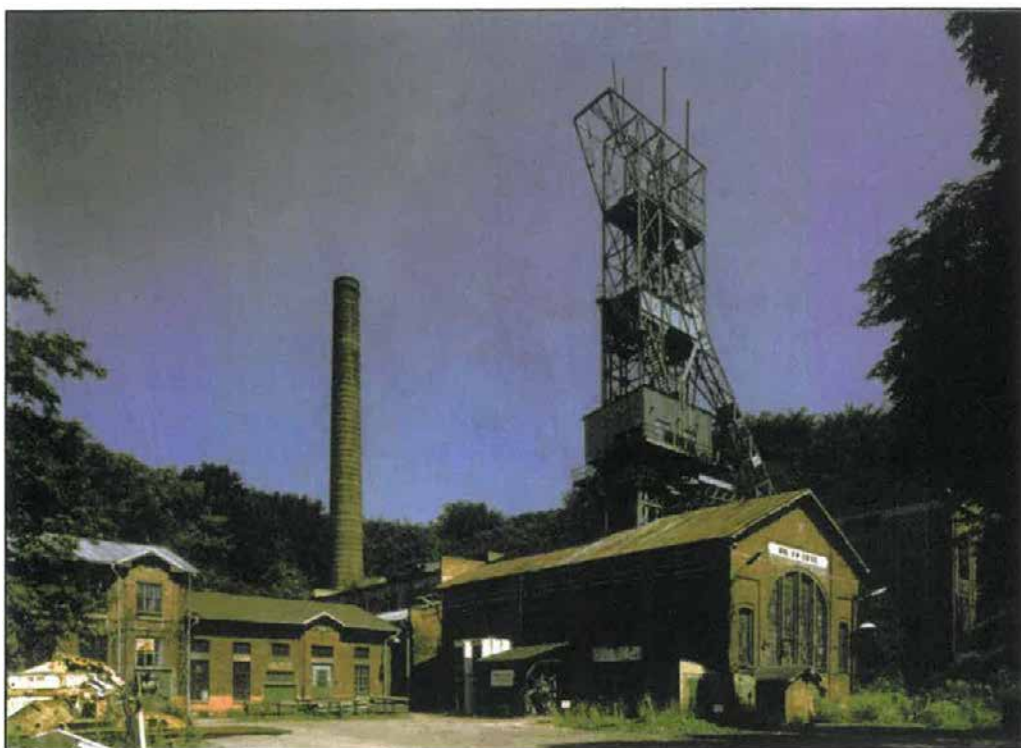
Druhý porub s rubním vyuhlováním v šikmině a s talířovým brzdičem prezentuje způsob dobývání, který se nezměnil po celé století až do nedávných dnů. Všechny exponáty se pouze přenesly z činného porubu tohoto dolu přímo do muzejní expozice.

Ve dvou mechanizovaných porubech v další části podzemí je představován návštěvníkům strojní způsob dobývání v ostravské i v karvinské části revíru. Ostravský porub v nízké sloji je vybaven uhelným pluhem PL 81 s individuální hydraulickou výztuží a karvinský porub je prezentován polským kombajnem KWB3RDU s posuvnou výztuží DVP7. V obou pracují dobývací mechanismy v plném provozu (obr. 3).

Z prostředků vlastníka muzea OKD, akciové společnosti Karbon Investu, je v letošním roce obnovováno klecové fárání návštěvníků hlavní jámou přímo na štolové patro a to jen v poměrně krátkém úseku jámy. Moment nástupu lidí do skutečné těžní klece na ohlubni v těžní budově a jejich sjetí do nárazí štolového patra umocní však v nich dojem skutečného fárání do hlubin dolu.

Revitalizace Landeku

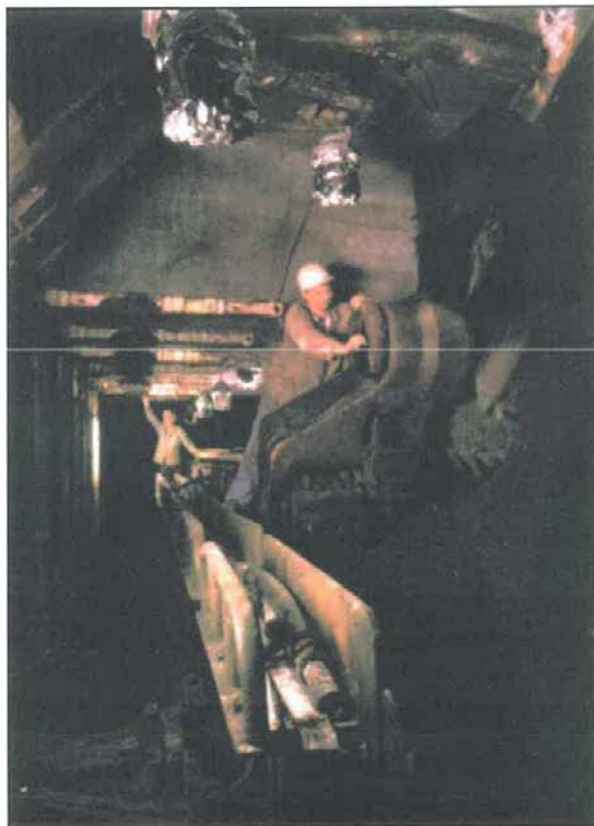
Program revitalizace Národní přírodní památky Landek, který získal v roce 1999 Cenu Henryho Forda za obnovu životního prostředí a kulturního dědictví v Evropě, vytváří z oblasti Landeku příměstskou rekreační zónu pro relaxaci návštěvníků v nedotčeném přírodním prostředí. Vedle vzácné flóry i fauny doplňuje věhlas Landeku

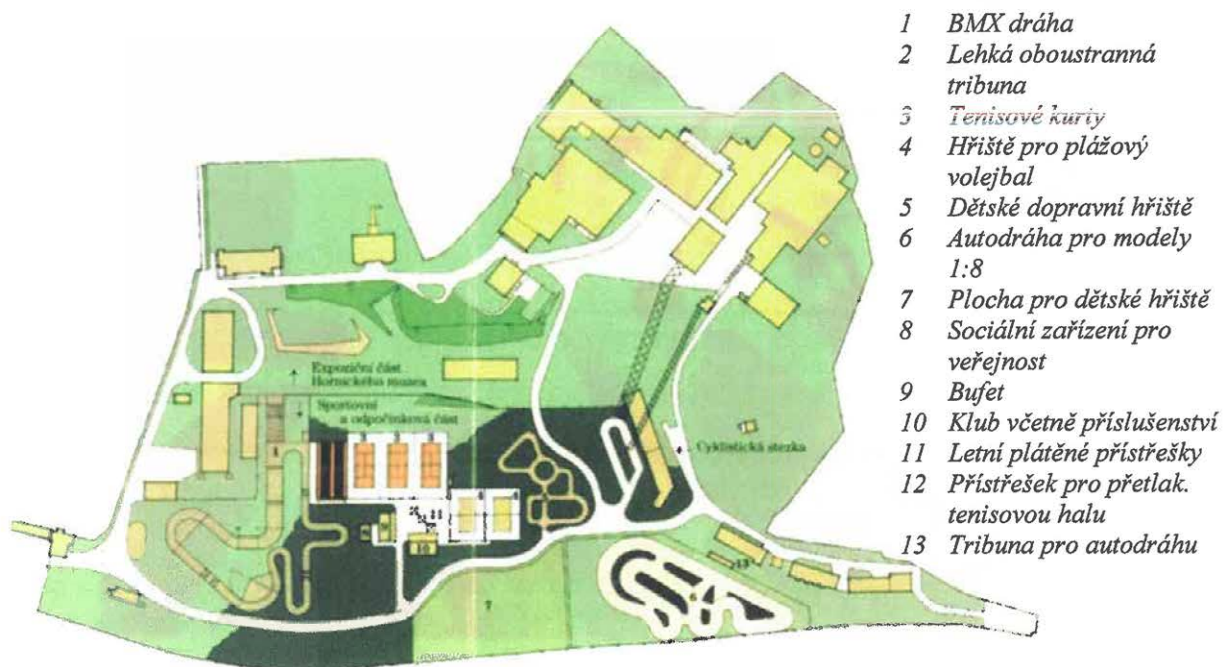
Obr. č. 1 Nádvoří areálu dolu Anselm

Obr. č. 2 Limitované důlní pracoviště v Hornickém muzeu v Ostravě

Obr. č. 3 Simulovaný porub s kombajnem KWB 3 RDU v Hornické muzeu Ostrava

Obr. č. 4 Situační plánec širšího území areálu Hornického muzea v Ostravě

jeho geologické panorama z výchozu karbonských slojí přímo nad soutokem řek Odry a Ostravice.

Program revitalizace obsahuje několik dílčích projektů, které budou postupně uskutečňovány za pomoci Správy polesí Šenov, a. s., Agentury pro ochranu přírody a krajiny České republiky, pobočky v Ostravě a některých nevládních neziskových organizací a za finanční podpory Ministerstva životního prostředí České republiky, města Ostravy a jednotlivých městských obvodů, okolních obcí a zahraničních fondů a nadací.

Za finančního přispění Nadace Landek realizuje především Klub přátel Hornického muzea celou řadu těchto projektů zaměřených k obnově starých hornických cest, chodníků a naučných stezek. V průběhu více než dvoustleté hornické činnosti v oblasti Landeku a 160 let nepřetržitého těžení hlubinného dolu Anselm, vznikly na Landeku chodníky a cesty, které používali horníci z okolních obcí ke své cestě do práce a zpět. Tyto chodníky tvoří přirozenou síť komunikací, které zpřístupňují i místa jednotlivých pamětihodností Landeku – původního sídliště pravěkých lovců, slovanského hradiska a středověkého hradu. Staré stezky jsou dosud znatelné, ale vesměs zarostlé a v některých místech neprůchodné. Jejich obnovou se získají krásné pěší trasy a propojí se areál Hornického muzea a geologická stezka s naučnou přírodovědnou stezkou.

Nově postavená dřevěná rozhledna na místě bývalého hradiště umožňuje návštěvníkům překrásný výhled na celou ostravskou aglomeraci s kulisou Beskyd v pozadí.

Sportovní a odpočinkové centrum

Na velkém prostranství dolní části muzea, které v minulosti sloužilo důlnímu provozu jako dřevíště a kolejiště železniční vlečky, vzniká areál aktivního odpočinku návštěvníků se sportovními a dětskými hřišti. Plocha hřišť se postupně rozšiřuje od historické části muzea až k břehu řeky Odry. Za investorské činnosti Klubu přátel i vedení muzea se postupně realizují projekty dětských hřišť, závodiště cyklokrosu, tenisových kurtů a plážového volejbalu (obr. 4). V letošním roce se vedle hřišť plážového volejbalu realizuje z prostředků OKD, a. s., i výstavba tří budov technické vybavenosti budoucích sportovišť v hodnotě téměř 6 mil. Kč.

V dalším výhledu jsou připravovány projekty pro výstavbu modelového závodiště, úpravou slepého ramene Odry pro rybaření, výstavba autokempu a dalších aktivit. Ještě letos pokročí výstavba cyklostezky kolem Landeku jako součást Jantarové stezky v propojení na další cyklotrasy Hlučínska a Opavska.

Součástí odpočinkového centra je i prostor pro občerstvení ve stylové restauraci Harenda u Barborky s hornickými exponáty na stěnách. Kulturní vyžití návštěvníků je zajišťováno v koncertních prostorách bývalé kompresorovny dolu. Pro umělce, malíře, sochaře i fotografy slouží obrazová galerie Barborka, zřízená v prostorách nad restaurací Harenda.

Bilanci dosavadní dvacetileté práce, od záměrů budování muzea na Anselmu až po dnešní jejich realizaci, můžeme uzavřít konstatováním, že pod Landekem vzniká celému městu důstojný společenský prostor jako pomník, který si bohatá historie ostravského hornictví opravdu zaslouží.

Hornické tradice a Lanek

Nepříliš vysoký vrch Lanek, který v místě soutoku Odry s Ostravicí nepřevyšuje okolí více než o 90 m, je z celé řady důvodů mimořádný. Je unikátně zvláštní do té míry, že byl prohlášen Národní přírodní památkou.

Je tedy na místě uvést alespoň jeho základní charakteristiku. Nejen proto, že v jeho jižním svahu se nachází areál Dolu Anselm, a tedy Hornické muzeum OKD, ale zejména proto, že rozvoj a význam Hornického muzea OKD je neodmyslitelně vázán právě na tento vrch (obr. 1). O Laneku byla vydána, zásluhou Nadace Lanek Ostrava, vědecko-populární monografie pod názvem „Lanek – svědek dávné minulosti“. V ní je odborníky z různých oborů popsána jeho historie, podzemní i povrchová část. Lanek je považován, nejen u nás, za unikátní přírodní výtvar evropského významu. Archeologické výzkumy dokládají jeho osídlení již v paleolitu. Právě zde použil jako první na světě (před 21 700 lety) pravěký člověk černé uhlí k udržování ohně.

Za originální archeologický nález se považuje tzv. Landecká nebo též Petřkovická Venuše, především svou nezvyklou štíhlostí (obr. 2).

V 8. století n. l. vzniklo na Laneku slovanské hradisko, o jehož obyvatelích se zatím mnoho neví. Naopak existují četné písemné dokumenty i archeologické nálezy dokládající existenci středověkého hradu, který patřil k významným pevnostem opavského knížectví.

Dominantou historie Laneku je uhlí, kterým je bohatě prostoupen. Atrakcí jsou pak uhelné sloje, které místy vycházejí až na povrch. Zde se jeho historie ztotožňuje s historickými daty Dolu Anselm. Je nesporné, že tato lokalita byla první, kde se na Ostravsku dobývalo uhlí cílevědomým těžařským způsobem. Těžba zde probíhala nepřetržitě od roku 1782 až do roku 1991 nejdříve štolováním a pak po vyhloubení jámy v roce 1835 hlubinným dobýváním.

Řeky Odra a Ostravice, které Lanek lemují, tvořily v určitých obdobích státní hranici. Řeka Ostravice oddělovala do r. 1327 stát český a polský, Odra tvořila od roku 1742 hranici mezi Pruskem a Rakouskem, jehož součástí byly i země Koruny české.

Lanek i jeho blízké okolí byly oblíbeným místem procházek i projížděk, koupání i posezení ve výletních restauracích. Zásadním cílem současného vedení Hornického muzea OKD je obnovit tento areál a zpřístupnit ho v co nejširší míře veřejnosti.

Národní přírodní památka vrch Lanek a Hornické muzeum OKD, a. s. tvoří jednotlý celek prezentující světově unikátní lokalitu. Přeneseně se dá říci, že pro muzeum je výhodou umístění v sousedství Laneku a naopak pro zpřístupnění a zviditelnění Laneku je velmi důležitá existence muzea. Muzeum dokládá mimořádný význam této lokality již ve dvou expozicích. První je umístěna ve výstavní budově a její název „Historie osídlení Laneku“ již mnohé napovídá. V podstatě lze v této místnosti získat informace o zatím známých údobích osídlení Laneku s bohatými ukázkami výsledků archeologického výzkumu, které naprosto jednoznačně potvrzují mimořádnost této lokality.

Obr. 1 Vrch Landek s areálem Hornického muzea v Ostravě

Obr. 2 Landecká (Petřkovická) Venuše

*Obr. 3 Replika sídliště lovců mamutů
v Hornickém muzeu Ostrava*

Unikátním počinem muzea, kladně hodnoceným i významnými odborníky z oblasti archeologie a paleontologie, je replika sídliště lovců mamutů situovaná ve svahu Landeku mezi správní a výstavní budovou muzea. Větrná kopie sídliště, projektovaná vědeckými pracovníky Archeologického ústavu ČAV v Brně, je pro maximální názornost doplněna figurínami představujícími muže a ženu z období lovců mamutů. Ohlasy návštěvníků na tyto expozice jsou vysoce kladné (obr. 3).

Aktivita muzea spočívají také v pořádání pravidelných i nepravidelných akcí pro širokou veřejnost. Odborníci z oblasti hornictví si již zvykli navštěvovat muzeum vždy poslední úterý v měsíci, kdy je hlavním tématem dne klubová beseda s přednáškou. Zavedenou tradicí je organizace Ostravských hornických slavností a Dne dětí. V tomto roce přibude další významná akce spojená se svátkem svaté Barbory. Nemalým přínosem pro kulturní věhlas muzea jsou nepravidelné výstavy umělců v galerii Barborka.

Novým způsobem propojení hornických tradic a vrchu Landeku je postupná realizace projektu Odra – Landek. Projekt je v podstatě výtvarně historickým řešením přírodovědně naučných stezek v prostoru Národní přírodní památky Landek. Spojitost s budoucností Hornického muzea je především v tom, že celý vrch Landek je protkán přírodovědnými, historickými a hornickými stezkami, které se dosud prolínají bez dostatečně logické vazby.

Účelem spojení zajímavých tras naučných stezek a rozšířením o část tras Oderský luh je snaha přiblížit laické i odborné veřejnosti nadregionální hodnoty unikátní lokality a vytvořit pro návštěvníky přitažlivou odpočinkovou oblast nenásilně spojenou s výchovným podtextem. Význam lokality bude vzrůstat s plánovaným rozvojem turistiky, který má město Ostrava mj. ve své hospodářské koncepci.

Zpřístupněný areál Hornického muzea a okolního skanzenu, který je součástí komplexu Landek, je pro zatraktivnění této Národní přírodní památky rovněž velkým přínosem. Význam bude mít i plánovaný železniční koridor II a očekávaná stavba dálnice D 47, které povedou údolím řeky Odry.

Zatím co projekt Odra – Landek má již svou konkrétní podobu, je otázka komplexu Hornické muzeum – Landek a jeho okolí ve fázi námětů a úvah. Internímu rozvoji a budování Hornického muzea to nepřekáží, naopak jsou to optimistické perspektivy pro jeho budoucnost.